

Templomaink összetartó ereje I.

Az egyház és a szülők, gyermekek viszonya

A közösségek összefogása egyik fontos feladata az egyházaknak bárhol e világon, de ez hatványozottan felértékelődik ott, ahol – mint esetünkben a magyarság – egy etnikai kisebbség szórványban él. Számos településen a templom biztosít teret a kulturális rendezvényeknek, történelmi megemlékezéseknek, míg azokon a településeken, ahol a magyar közösség már egészen csekély létszámú és tagozat szintjén sincs magyar oktatás, a templom jelenti az egyetlen olyan helyet, ahol magyarul szólhatnak egymáshoz az emberek, a havonta vagy annál ritkábban tartott istentiszteleti alkalmakon. De ezekben a közösségekben nemcsak a legtöbbször műemlék épületeknek számító templomok játszanak fontos szerepet, hanem az egyházakat szolgáló papoknak, lelkészeknek, igehirdetőknek is kiemelt szerep jut a közösségek összefogásában, megtartásában és gyarapításában, a fiatalok nevelésében, az anyanyelv ápolásában. Az alábbiakban az Arad megyei evangélikus-lutheránus és baptista templomok/imaházak és közösségek helyzetét járjuk körül.

Nekünk össze kell barátkoznunk!

Az aradi evangélikus-lutheránus gyülekezet, a Szántay Lajos által épített műemlék épületnek számító, 111 éves evangélikus-lutheránus templom lelkészével, nt. Jakab Istvánnal a helybeli közösségépítésről, hitelesítéséről beszélgettünk.

A Szántay Lajos tervei alapján 1906-ban befejezett, ahogyan az aradiak hívják, Vörös templom nem csupán a kis számú evangélikus-lutheránus gyülekezetnek ad otthont, de Arad város egyik építészeti büszkesége is. A Wegenstein Tibor készítette elektro-pneumatikus, két manuális orgona jóvoltából számos orgonakonzertnek ad otthont, de a látogatókat pompás vitráliai – 13 színes, apostolokat, evangélistákat, a reformáció jelentős személyiségeit, valamint Krisztus életének néhány mozzanatát ábrázoló üvegablak – is vonzzák.

A műemlék templom és a Luther-palota felújítása/karbantartása folyamatos erőpróba a kis közösségnek. A munkálatokhoz Arad Város Tanácsa, de az állam is pályázati úton nyújtott támogatást, EU-pályázatot azonban nem tudtak lehívni a hatalmas önrész miatt. Saját erőből javítják a Luther-palotát, aminek a homlokzatán folyó munkálatokat jövőre szeretnék befejezni, de a templom belső festését is dolgoznak. A falak, sajnos, salétromosak, ezeken megfelelő kezeléseket kell elvégezni. A felújítást a reformáció ünnepére szeretnék volna elvégezni, de nem akarják összecsapni sem.

Amint nt. Jakab István a gyülekezettel kapcsolatban elmondta, az már eljutott arra a szintre, amit egyik kurátora így

fogalmazott meg: *Nekünk össze kell barátkoznunk!* A hallottak eleinte kissé furcsán, idegenszerűen hatottak, mert bizonytalanul tűnt, hogy ebből lesz-e valami. Jakab István most már elmondhatja, hogy a gyülekezetből egy 35-50 tagú csoport egy évben akár többször is elmegy együtt kirándulni vagy hivatalos közgyűlésekre, amelyeket Erdély különböző pontjain szerveznek. Így jártak idén Tatrongon, de az Aranyos-völgyébe, illetve Nagyváradra is kétnapos kirándulást szerveztek a reformáció 500. évfordulója alkalmából. Együtt utaznak, együtt reggeliznek, ha kell ugyancsak együtt zenélnék és énekelnek, az alkalmakat megpróbálják az evangéliummal is megtölteni. Természetesen, ugyanazt teszik a rendszeresen megtartott istentiszteleteken, a bibliórakon is. A bibliórát filmvetítéssel is egybekötik, de tervezik a fiatal vagy fiatalabb családoknak havi rendszerességgel megszervezni a találkozóit. A Csálai erdőben piknikézést is szoktak szervezni, ami idén lehet elmarad a korán beköszöntött hűvös idő miatt. Bográcsozás azonban idén is lesz, az udvaron főznek és az imateremben

Az aradi evangélikus-lutheránus templom, Szántay Lajos remekművének a szakszerű javítása, karbantartása nagy hozzáértést igényel

közösen fogyasztják el a finomságot. Pasztoráció alkalmával felkereste a gyülekezetből kivált tagokat is, akik barátságosan fogadták, közülük egyesek átjöttek, mások maradtak.

Gyermekfoglalkozások a vallásórán zajlanak, alacsony részvétellel, ellentétben a Mikulás-ünnepséggel, illetve más közösségi rendezvényekkel, amelyeken akár 30 gyermek is részt szokott venni, míg a rendszeres vallásórára viszonylag kevesen járnak.

Evangélikus szórványközpont Simonyifalván

A simonyifalvi evangélikus-lutheránus gyülekezet kicsiny, de igen komoly közösségépítést kifejtő szigetnek számít a helybeli, túlnyomórészt római katolikus hívek között. Ezzel együtt, igen jól szervezett gyülekezeti munkával, a hozzá tartozó apatelki parókián gyermekek számára negyedik alkalommal megszervezett nyári táborokon erősítik nemcsak az evangélikus-lutheránus, hanem a római katolikus,

illetve a református közösségeket is. A 30 gyermek Simonyifalváról, Vadászról, Bélzerindről, Pankotáról, de Aradról is érkezett. Az idei nyári táboron Brittrich Erzsébet képzőművész vezetésével zajlottak a képzőművészeti jellegű kézművesfoglalkozások, Deák Andrea tiszteletes asszony gitározni tanította a gyermekeket.

Idén angol nyelvtábor is szerveztek az arad-mosóczy református gyülekezet kladovai nyári táborában, ahol augusztus végén ugyancsak a magyar történelmi egyházakhoz tartozó gyermekeket tanították angol nyelvre, külön jutalmazva azokat, akik kiemelt érdeklődést tanúsítottak a nyelvtanulás iránt. A gyermekekkel való foglalkozás nagyban kihat a szülőknek az egyházhoz való viszonyára is, hiszen a simonyifalvi evangélikus-lutheránus parókián heti rendszerességgel megszervezett tiniklub, valóságos kateoktatás rendezvényein az evangélikus-lutheránus gyermekek és fiatalok mellett többségben vannak a római katolikusok és a reformátusok. A jelzett foglalkozásokkal a szülőket is be lehet vonni a közösségi életbe. A gyermekek

gyakran előadnak egy-egy közösen betanult műsort, amibe a szülők nemcsak nézőként, de aktív résztvevőként is bevonhatók.

Karácsony előtt a gyermekekkel rendszeresen eljárnak zenekísérettel kántálni nemcsak Simonyifalvára, hanem a környező településekre, sőt Kiszjenőre is. A kántálásért kapott kevés pénzt közösségi célokra, a foglalkozásokon szükséges használati eszközök, alapanyagok beszerzésére fordítják.

A kis létszámú evangélikus-lutheránus gyülekezet nagy fába vágta a fejszét 2013 őszén, hiszen kevés pénzzel, hatalmas lelkesedéssel egy új kulturális központ építését kezdte el imateremmel, irodával, parókiával, a hozzájuk szükséges összes kiszolgáló helyiséggel. A központ falait minimális adományokból, illetve pályázati támogatással már felhúzták, idén szeretnék megépíteni a tetőszerkezetét.

Nt. Deák Bálint egy éve, kinevezett lelkészként felügyeli a fazekasvarsándi gyülekezetet is, ahol nt. Dolinszky Aron tartotta az istentiszteleteket, miközben maga az adminisztrációt vezette. A helybeli Essig József Kultúrotthon az egyház tulajdonát képezi, ahol nemcsak felekezeti, de bármely magyar rendezvényt is szívesen szerveznek. A helybeli parókián is rendszeresen szervezik a vallásórákat és a bibliórakát. A legutóbbi istentiszteleten már a kinevezett új lelkész, nt. Kalit Eszter szolgált. Mivel a magyarság Fazekasvarsádon kisebbségben él, nagyon fontos a templomban zajló közösségépítő és -megtartó munka, aminek a folytatása a kinevezett lelkészönre hárul – fejtette ki érdeklődésünk nyomán nt. Deák Bálint evangélikus-lutheránus lelképásztor.

Szükséges a börtönpasztoráció

Nt. Gyurkócsa Aranka börtönlélekész a fogvatartottaknak a szabadulás után a társadalomba történő visszailleszkedésén fáradozik 1997 óta. A börtönmisztó ugyanis beletartozik az egyház küldetésébe, ezért az evangélikus-lutheránus egyháznak is fontos feladata megfogni a kezét, figyelemmel kísérni azoknak az életét, akik a társadalom periferiájára kerültek, és élethelyzetükből nem látnak kiutat. Az életfogytiglanra ítéltelen kívül senki nem marad a rácsok mögött örökre, szabadulásuk után visszakerülnek a társadalomba, éppen ezért egyáltalán nem mindegy, hogy a börtönveik alatt változtattunk-e a viselkedésükön, az értékrendjükön. A fogva tartásuk alatt a velük való törődés vagy a róluk való lemondás a fogva tartók felelőssége is. Az embertársainkról való lemondás, a segítségnyújtás elmulasztása hiteltelenné tenne minden egyházi tevékenységet.

Nt. Gyurkócsa Aranka az evangélikus-lutheránus hívek mellett a római katolikus és a református vallású elítéltek lelki gondozásával is foglalkozik, e felekezetek esperességeinek a hivatalos felhatalmazásával. Eleinte hetente 3-4 alkalommal, amióta azonban az újprotestánsok is beindították a börtönmisztót, hetente 2-3 alkalommal látogat a fogvatartottakhoz. Az önkéntes jellegű foglalkozásokra csoportosan vagy egyénileg jár a három csoportba tartozó mintegy 80 ember, akinek a lelki gondozását felvállalta. Róluk tudni kell, hogy nem feltétlenül bűnözők mindannyian, hanem közöttük nagyon sok a megtévedt ember, aki csak az elzárásának az idején ébred rá cselekedetének a súlyosságára.

E lelki gondozás feltétlenül szükséges a szabadulónak a társadalomba történő visszailleszkedéséhez. A foglyokkal való foglalkozás fontosságát maga Jézus emelte ki, amikor tanítványainak azt mondta: „Börtönben voltam és eljöttetek hozzám” (Mt. 25, 26.).

A lelkésznek a szabadultaknak sem engedi el a kezét, hanem továbbra is kapcsolatban marad velük a szabad élet első, bizonytalan lépéseinek vagy időszakájának megtételében.

Gyülekezetépítés, hitmélyítés Arad-Belvárosban

Nt. Simon András arad-belvárosi baptista lelképásztorral a gyülekezetépítés és a hitmélyítés kérdéseit jártuk körbe.

A gyülekezetben tett hetévi szolgálatának a legutóbbi eseményével kezdte, ugyanis nemrég érkez vissza a lengyelországi Krakkóba szervezett autóbuszos, közösségi kirándulásról, amelyen mintegy 60 baptista hívó Krakkó szépségeivel, a példásan rendben tartott katolikus templomoknak, az óvárosnak turisztikai, hagyományörző szépségeivel ismerkedtek. Másnap Auschwitzban, illetve Birkenauban jártak, ahol, bár elbeszélés alapján, de ismerkedhettek a haláltáborok borzalmaival is.

Az ilyen kirándulásoknak fontos célja, hogy egymást jobban megismerjék, az úton elbeszélgessenek, a közösséget szorosabbra fűzzék.

Aradon a legrégebbi magyar baptista gyülekezet az arad-belvárosi

Templomokat őrző közösségek – közösségőrző templomok

Hunyad megye 15 ezer főre tehető magyar lakosságának többségét a római katolikus és református egyházhoz tartozó hívek alkotják (közel fele-fele arányban), valamint az unitárius, a baptista és pünkösdi közösségek. Templomaink meglehetősen változatos képet mutatnak mind építészeti-művészettörténeti szempontból, mind pedig állagukat és funkcionálisukat tekintve. A legrégebb Árpád-kori templom a XI. századra datálható, a legifjabb magyar templomot 2010-ben építette a csernakeresztúri református közösség. Hunyad megye már a középkorban szörványvidéknek számított, ahol a török dúlásokat, majd az 1784-es parasztlázadást, az 1848-49-es forradalmat követően folyamatosan ritkult a magyar ajkú lakosság. Így a templomok mindenkor túlmutattak eredeti rendeltetésükön: közösség- és identitásőrző szigetek szerepét is betöltötték és betöltik mind a mai napig.

Műemlék templomok

A legkorábbra (XI–XII. századra) datálható Hunyad megyei templomként az algyógyi rotundát tartják számon, mely az egyetlen ma is álló, folyamatos funkcionálissal bíró, Árpád-kori körkúpola Erdélyben. Tószomszédságában áll a 16. századi alappal rendelkező, Kún Kocsárd által 1836-ban újjáépített templom, melyet 1930-ban Debreceni László tervei alapján alakítottak át, római kori feliratos kövek, szobortörödékek beépítésével. A két különleges értékű épület ma is a református egyház tulajdonában van. Bár a helyi egyházközségnek összesen három híve van, akikhez havonta egyszer jár ki a szászvárosi lelkész, a két templom udvara folyton gyermekzsivajtól hangos, hiszen itt található a régi parókia

A szászvárosi vártemplom harangja

épületében kialakított IKE-központ, amely nagyszerű gyermek- és ifjúsági táboroknak, képzéseknek, osztályösszerázó programoknak ad teret.

Az algyógyi rotundához hasonlóra letek a régészek a szászvárosi vártemplom udvarán is, ez azonban csonka állapotban, elföldelt romként maradt meg. A ma is álló szászvárosi református vártemplom csupán egy-két századdal ifjabb az Árpád-kori körkúpólnál, valószínűleg épp utóbbi megrongálódása nyomán építették. A szászvárosi műemlék templom szentélye a 13. században épülhetett, két évszázaddal később Hunyadi János 56 m magas tornyot emeltetett a templomhoz, mely előbb török dúlások, majd tűvész és földrengés áldozata lett. 1839-ben átépítik, bővítik a templomot, az 1936-os újabb átfogó renoválás során belső tere nagyjából elveszti gótikus jellegét. Ma közel 130 lelket számláló gyülekezete tél idején a templomhajó nyugati részéből leválasztott tanácsteremben tartja az istentiszteleteket. Sipos Szabolcs lelképásztor elmondása szerint a templomon az utóbbi években számos javítást eszközöltek: a tornyot újralfestették, a tetőt javították és belülről is megújult. Az erdélyi fejedelemség idején épült, majd a Kuúnok által teljesen megújított neves szászvárosi kollégium fénykorában tapasztalt pezsgő egyházi életnek ma nagyon-nagyon kis töredéke tapasztalható Szászvárosban. A szintén nagy múltú, mára kis létszámúra apadt evangélikus közösséggel való együttműködés során a reformáció történetéhez kapcsolódó megemlékezéseket tartanak. A maroknyi gyülekezet ragaszkodik a magyar nemzeti ünnepekhez, elsősorban március 15-nek a megünnepléséhez. A szavaló gyermekek azonban nehezen törnek a magyar nyelvet.

A fejedelemség korában Szászváros tekinthető a Hunyad megyei románság megreformálását célzó törekvések központjának. Az első román töredékes bibliafordítás (Palia de la Orăștie) környékbeli román lelkészek és tanítók munkája, mely Geszthy Ferenc dévai várkapitány költségén látott napvilágot. A fejedelmi támogatással zajló református misszió során főleg a Hátszegi-medencében értek el jelentős sikereket, ahol a görögkeleti gyülekezetekből tömegesen vették át Kálvin tanait. A 16. század végétől nem volt ritka jelenség, hogy a református templomban román és magyar nyelven folytak az istentiszteletek.

Jó példa erre a különleges értékkel bíró demsusi Szent Miklós-templom, melyet egyes kutatók szerint pogány oltár

romjaira építettek a 13. században, a közeli Várhelyen (római kori dák fővárosban) fellelhető római kori feliratos kövek, vízvezeték-törödékek, márvány stb. felhasználásával. A Románia legkülönlegesebb egyházi építményeként számon tartott demsusi templom freskóit a reformációt követően lemeszelték, gyülekezete protestáns hitre tért. Az istentiszteleteket feltehetően románul tartották. A templom ma ortodox egyházi tulajdonban van.

Református misszió a Hátszegi-medencében

Nem volt idegen a román nyelv a reformáció idején protestánsá lett hátszegi gyülekezettől sem. A 13. század körül épült plébániatemplomban az 1600-as évek végéig egy román és egy magyar nyelvű református lelkész szolgált. Az évszázadok során hullámszerűen gyarapodó és apadó református gyülekezet ma 43 lelket számlál. Bódis Miklós lelképásztor elmondása szerint azonban a református misszió ma is folytatódik a vidéken. A templomot a maroknyi gyülekezet szinte teljesen önerőből újította fel 2006-ban és jelentős támogatást nyújtottak a szintén kiemelkedő értékkel bíró Óraljaboldogfalvi templom felújításához is. Óraljaboldogfalván havonta egy alkalommal tartanak istentiszteletet, a templomot viszont nagy érdeklődéssel látogatják a turisták. – Gyülekezetünk összesen két főre apadt, a templomot viszont dr. Gudor Bontond gyulafehérvári esperes támogatásával, a hátszegiek adakozásával és a Kendeffy család által felajánlott támogatással három évvel ezelőtt sikerült állagmegőrző állapotba hozni, a tetőt kijavítottuk, a templombelsőt szépen kitakarítottuk – számolt be Bódis Miklós beszolgáló lelkész. A román kori, ciszterci hatásokot mutató templomban ma is értékes, 14. századi freskótörödékek láthatók. A freskókat a reformáció idején lemeszelték, a babonás lakosság a szentek szeméit „kiszurkálta”. A templomon legutóbb a XX. század elején végeztek átfogó felújítást. Műemlék jellegének köszönhetően azonban lényegesen jobb állapotban van számos Hátszeg-vidéki társánál. Malomvízen, Fehérvízen, Felsőszálláspatakon romokban áll a templom. Felsőszilváson, Klopotiván, Kolczvár tövében pedig a görögkeleti egyházhoz kerültek a templomok. – Nagypestényben jelenleg két, Naláczon egy lelket számláló a gyülekezet. Előbbi településen azonban a templom relatív jó állapotban van. Hátszeghez tartozik a 102 esztendősi puji templom is, melyet a Puji és a Lészay család igyekszik rendben tartani – számolt be Bódis Miklós lelképásztor, hozzátéve, hogy a Hátszegi-medencében 27 éve nem született egyetlen magyar református gyermek sem és 18 évi szolgálata alatt az itt élő közösség kétharmadát eltemette. Hasonló a helyzet a római katolikus közösségekben is. Az 1745-ben épült, a Nopcsa család számos tagjának földi maradványait őrző római katolikus templomban egyre apad a gyülekezet.

Ferencesek Hunyad megyében

Különleges értékkel bírnak a megyében a ferences templomok, kolostorok. A ferences rend már a 13. században megjelenik e vidéken. A reformációt követően azonban Hunyad megye lakossága protestáns hitre tér, a plébániatemplomokat a reformátusok veszik át. A ferences szerzetesek a Habsburg-uralom idején térnek vissza a térségbe és újjáépítik kőrösbányai, vajdahunyadi rendházukat, új rendházat, templomot építenek Szászvárosban és Déván.

Szászvárosban az 1725-ben visszatérő szerzetesek helyreállítják a plébániát. Előbb oratóriumot emelnek, majd 1749-re felépül a templom, melyet száz év múltán nagyméretű hajóval bővítenek, és déli oldalához barokk stílusú egyemeletes kolostort építenek. A templom mellett, 1739-ben a ferences iskolát is újraindították. A kommunizmus idején a szászvidéki szerzetesnők kényszerlakhelyül szolgálnak az épület. 1989 után itt működött az Erdélyi Ferences Rendtartomány székhelye, 1999-től azonban a kolostort átadták a Szent Ferenc Alapítványnak, amely a Szent Erzsébet Gyermekvédelmi Központját működteti itt, és jelentős mértékben hozzájárul a helyi magyar elemi fenntartásához.

A Szent Ferenc Alapítvány központjává vált a dévai ferences kolostor is. Az 1712-ben betelepülő bolgár szerzetesek gyönyörű barokk templomot emeltek Nagyboldogasszony tiszteletére. A rend tagjait 1948-ban száműzték Déváról, az épületet az 1970-es árvíz súlyosan megrongálta. Bójte Csaba atya 1992-ben kapott kinevezést Dévára, ekkor kezdi el a ko-

A javítás alatt álló nagyági római katolikus templom ablaka

lostor épületének rendbetételét és a gyermekmentő munkát, melynek nyomán mára több mint 6000 nehéz sorsú gyermeket nevelt fel a dévai Szent Ferenc Alapítvány. A kolostor épületében ma az alapítvány irodái, könyvtára stb. működik. Az itt nevelkedő gyermekeknek rendszeres nyári táborhelyet biztosít az 1763-ban újjáépített kőrösbányai ferences templom, illetve a mellette emelt kolostorépület. A kommunizmus éveiben ez a szerzetesek kényszerlakhelyül szolgált. Ide internálták 1950-ben Scheffler János szatmár-nagyváradai püspököt és a rendtartomány 37 ferences testvérét. A szerzetesek egy része 1964-ben hagyhatta el a kolostor épületét és a börtönt. A szépen rendbe tett rendház nyári gyermektáboroknak, lelkigyakorlatoknak helyszínül szolgált.

Vajdahunyadon hajdani templomukat csak 1710-ben vehették újra birtokba és újították fel a ferencesek, oktatási intézményt is kialakítva mellette. 1910-ben teljesen újjáépítik a ferences templomot és kolostort. Utóbbi épületét államosították és tulajdonjoga mai napig tisztázatlan. Paradox módon a helyi egyházközséget arra kényszerítették, hogy bért fizessen a saját épülete földszintjén működő néhány helyiségért. A templom tetőszerkezete is javításra szorul. A vajdahunyadi

plébánián ma már világi papok teljesítenek szolgálatot magyar és román nyelven. A templom gyakran ad helyet orgonakoncerteknek, kulturális rendezvényeknek, magyar történelmi megemlékezéseknek is.

Ahol még pezseg az élet

Vajdahunyadon él a hunyadi református egyházmegye legjelentősebb számú gyülekezete is. – 850 lelket számlálunk – mondja Zsargó János református esperes. A Bethlen Péter és neje, Illésházi Katalin támogatásával 1644-ben épült műemlék templomot a gyülekezet szépen rendben tartja. Legutóbb 2003-ban újították fel kívül-belül. Gyülekezeti ház is működik az egyházközségben, ahol helyi és megyei szintű rendezvények kapnak helyet. A vajdahunyadiak gyakran látják vendégül hollandiai testvérgyülekezetüket, melynek támogatásával külön figyelmet fordítanak a gyülekezet idős, beteg, egyedülálló tagjaira. – Hunyad megyében a népszámlálási adatok 7000 körülire teszik gyülekezeti tagjainknak a számát. A valóságban azonban 4400 egyházfenntartói járulékot fizető tagot számlálunk. Tavaly még 4600-an voltunk. És az évi szintű 200 lelkes fogyás az utóbbi időben állandónak mondható – ismertette a református gyülekezetek helyzetét Zsargó János lelképásztor.

Dévan viszont reménytelenül gyarapodásról beszél a gyülekezet egy esztendeje megválasztott lelkésze, Rátoni Csaba.

Kéméndi református templom

– A rendszeres családlátogatások alkalmával sok olyan gyülekezeti tagot sikerül megismerni, akiről eddig nem tudtunk, nem szerepel az egyházi nyilvántartásban. Pillanatnyilag 750 körül mozog a lélekszám. Itt is elég jelentős a fogyás, gyakoriak a temetések, de hála Istennek keresztelők is voltak, vannak kilátásban – számol be a dévai lelkész. Ittléte óta a Lovász János lelképásztor idején épített Melite Gyülekezeti Ház is egyre több rendezvénynek ad teret. Nyári gyermektáborok, különböző ünnepi gyülekezeti alkalmak, városi, megyei szintű kulturális események zajlanak itt, és számos turistacsoportnak is szálláshelyül szolgál az épület. A lelki élet is megpezdült. A rendszeres vallásórák mellett ifjúsági és felnőtt-bibliaórák vannak a parókián, gyülekezeti kórus alakult, és folyamatban van a református napközi beindítása is. A száz esztendeje újjáépített templomot is szépen karban tartja a gyülekezet. Pár esztendeje belül teljesen felújították, most zajlik a tető újrafedése és az idei tél beállta előtt a fűtésrendszert is szeretné hatékonyabbá tenni a lelképásztor.

Külön színfoltja a Hunyad megyei magyarságnak a bukovinai székely közösség, mely a múlt század fordulóján telepedett le Vajdahunyadon, Déván, Csernakeresztúron, Sztrigyszentgyörgyön. Utóbbi három településen templomot építettek maguknak. A dévai Szent Antal-templomban 1940-es felszentelése óta pezseg az élet. A nyolcvanas években új plébániaépületet emeltek a hívek, a kilencvenes évek elején pedig megépült a Szent Antal Közösségi Ház, ahol a ferences nővérek délutáni foglalkozást indítottak a dévai magyar gyermekek számára. Ez mai napig működik, helyi nevelők irányításával. A közösségi ház számos egyéb tevékenységnek is teret biztosít. Itt székelt a dévai cserkészcsoport, itt tartja rendszeres próbáit a Renaissance Táncgyűttes, néhány éve Baba–mama klub alakult, az egyházi kórus próbái is itt zajlanak és számos egyéb egyházközségi, közösségi tevékenység. Főcse Bonaventúra plébános más erdélyi egyházközségekkel is igyekszik ápolni a kapcsolatot, a távolról érkezőknek is a Szent Antal Házban biztosítanak szállást.

Csernakeresztúron szintén pezseg az élet a Szent Kereszt-templomban és plébánián. Tóth János atya több mint két évtizede tartó csernakeresztúri szolgálata alatt megerősítette a helyi magyar oktatást, közössége szervezte a sportkedvelő fiatalokat, kórust alapított és nagy gondot fordít az egyházközség aprajának-nagyjának lelki gondozására. Ő látja el a

piski római katolikus gyülekezetet is, amely 1886-ban építette meg a Szent István tiszteletére felszentelt templomot. A templom mögötti kriptában nyugszik a nagyvági születésű Lónhart Ferenc püspök. A templomkertben állították újra 1999-ben a piski csata emlékét őrző obeliszket. Ez szolgál a mindenkori

Kőrösbányai ferences kolostor

Brádi református templombelső

március 15-i Hunyad megyei megemlékezések fő helyszínéül. A szépen rendbe tett plébániaépület lelkigyakorlatoknak, közösségi rendezvényeknek lehetne otthona, de ritkán népesül be.

Sztrigyszentgyörgyön 1935-ben szentelték fel Kisboldogasszony tiszteletére a betelepülő 270 bukovinai székely család által épített templomot. A közösség azonban már jócskán megfogyatkozott. A XX. századi iparosítás során Sztrigyszentgyörgy

Kristyori református templom

Óraljboldogfalvi freskók

Algyógyi rotonda

Pusztakalán vonzáskörébe került, a lakosság vegyes lett, a bukovinai székely közösség szétesőben. A református gyülekezet is csupán hatvan tagot számlál már Pusztakalánban.

Állandó lelkészhiány a Zsil völgyében

A Zsil völgyében hasonló jelenség szemtanúi lehetünk. A 19. század második felében beindult bányák körül jelentős magyar közösségek alakultak. Az 1880 és 1920 között a római katolikus, református és

unitárius közösségek templomot építettek Petrosényban, Lupényban, Vulkánban, Aninószán, Petrillán, Lónyán. A 20. század második felére a Zsil-völgyi kényszerlakhelyre telepített értelmiségiek, hajdani birtokos családok, lelkészek jelentősen felpezdítették az egyházi életet is. Az 1989 után elkezdődött ipari hanyatlással azonban a Zsil-völgyi magyar közösségek meggyérültek, beolvadtak. A római katolikus közösségekben ma már valamennyi településen román nyelvű szentmiséket is tartanak. A legjelentősebbnek a petrosényi Szent Borbála-plébánia tekinthető. – 2300 körül mozog a hívek száma, egyharmaduk román, kétharmaduk magyar. Utóbbiak körében azonban magas az átlagéletkor, gyakoriak a temetések – számol be Szász János plébános. A gyülekezeti életben itt is van mozgás. A templomot kívül-belül felújították. A szentmiséken szép számban részt vesz a közösség és számos kulturális rendezvény is itt zajlik. – Húsz esztendeje indította el petrosényi házat a Caritas. Ennek keretében sokrétű szociális tevékenység folyik itt, a magyar közösség számára is gyakran szervezünk kulturális eseményt – számol be a plébános, aki néhány esztendeje bevezette a Petrosényi Magyar Esteket, melyekre különböző területen kiemelkedő szakembereket, ismert közéleti személyiségeket hívnak meg a Zsil-völgyi magyar közösség körébe. Petrosényban 1893-ban a mallersdorfi nővérek zárdaiskolát alapítottak, melyben ma szintén a Szent Ferenc Alapítvány működteti a Jézus Szíve Gyermekotthont, biztosítva a helyi általános iskola magyar tagozatának megmaradását.

A 2013-ban 125 éves fennállását ünneplő petrosényi református, illetve a vele szemközt álló unitárius templom is szépen karban van tartva. A megfogyatkozott közösségek csendesen, de kitartóan ragaszkodnak hitükhöz, nyelvükhöz. Lupényban, Vulkánban, Petrillán, Lónyán is kisebb, de hűséges közösségek tartják fenn a szépen rendben tartott templomokat. A lelkészhiány azonban lépten-nyomon felüti fejét. A jelenleg itt szolgáló fiatal református lelkészpár is elmenőben. Helyük betöltésére nincs tolatódás.

Említésre méltó a 70 körüli lelket számláló urikányi református gyülekezet, amelynek 1993-ban sikerült megvásárolnia és templommá alakítania egy bányászlakást.

Új templomot vásárolt az évben a lupényi unitárius gyülekezet is, miután hajdani templomát a parókiával együtt a szó szoros értelmében elnyelte a bánya.

Megerősödött unitárius közösség

Az unitárius közösség Hunyad megyei története amúgy tele van váratlan fordulatokkal.

FOLYTATÁSA A IV. OLDALON

Az egyház és a szülők, gyermekek viszonya

FOLYTATÁS AZ I. OLDALRÓL

Mert egyféleképpen lehet ismerkedni a gyülekezetben, ahol a lelkipásztor az ige hirdetése, az istentisztelet végén egy kézfogással köszönti a híveket, és másféleképpen egy-egy közös tevékenység alkalmával. Általában legtöbb negyedórás beszélgetésen vitatják meg a legfontosabbakat, miközben egy ilyen hosszú úton alaposan összerázódik, egymást sokkal elmélyültebben megismeri a társaság.

A mindennapokban persze arra is figyelnek, hogy az istentiszteleteknek ne csak a szokványos strukturális része, hanem egy közelebbi, elmélyültebb vonatkozása is legyen. Ilyen alkalom volt, amikor szeptemberben ellátogattak a sistaróci gyülekezet táboraiba, ahol énekeltek, imádkoztak, illetve sokat beszélgettek, a fiataloknak sok játékra, az idősebbeknek inkább társasjátékokra is lehetőségük nyílt. Közben sokat társalognak, hogy a gyülekezetet minél homogénebbé tehessék, hogy ne érződjen kihangsúlyozottan a generációk közötti különbség. Eppen ezért, délelőttként klasszikus zenére énekelnek orgonakísérettel, délután viszont inkább 20. századi, lendületesebb énekeket gyakorolnak. Azért teszik, mert rájöttek: sok baptista, pünkösdista vagy karizmatikus gyülekezetben a generációk között szakadás jött létre, mert az idősebb generáció a hagyományokhoz kívánt ragaszkodni, miközben a fiatalabbak megtapasztalták az amerikai gyakorlatot, amihez alkalmazkodni próbálnak. A hagyományos szemlélethez való ragaszkodás pedig oda vezetett, hogy a fiatalok elhagyták a gyülekezetet.

Manapság a 30-as, 40-es generáció szinte hiányzik a gyülekezetből, mert a rendszerváltás után a fiatalok, akiknek családot kellett volna alapítaniuk, külföldre távoztak. Mostanra azonban állandósult a helyzet, van 6-7 fiatal házaspár, amelyeknek gyermekeik vannak, mások gyermekeket várnak. Eppen ezért a közelmúltban a gyülekezetben létrehoztak egy gyermekszobát, ahol istentiszteletek vagy más rendezvények idején a kicsinyekkel foglalkoznak, ezzel is érzékelte a fiatal házaspárokkal a gyermekek fontosságát. Ugyanakkor azt is fontosnak tartják, hogy vallják az egyetemes tagságot – a Biblia szerint ugyanis minden egyes hívő pap. Eppen ezért nemcsak a lelkipásztor hirdeti az ige, hanem az imaóra alatt kisebb szolgálatokba, imára buzdítani bevonják a híveket is. Ilyen formában bekapcsolódnak az istentisztelet menetébe, kezdve az igei szolgálattal, a bizonyágtétellel, az énekarban, a gyermekekkel való foglalkozásban történő részvétellel. Arra igyekeznek nevelni a közösség tagjait a legfiatalabbtól a legidősebbig, hogy mindannyian tehetnek valamit a közösségért. A közösségben a pásztor szerepe egy bizonyos irányba való vezetés. Ha a hívek látják, hogy mindenki örömmel dolgozik a közösségért, annak jó hatása van az egész gyülekezetre.

Ezen túlmenően, szórányszolgálatban is részt vesznek. Egyik a pécskai kicsiny baptista közösség, amelynek tucatnyi

tagja van. A családokban kerül súlyos rákbeteg, rokkant egyaránt. Eppen ezért, a szórányszolgálat többnyire abban merül ki, hogy szétnéznek a családok háza táján, hogy felmérhessék, mire van szükségük, miben segíthetnek nekik. A fazekasvár-sándi a pécskainál is kisebb, amolyan házi közösség, ahol él néhány gyermek is, ezért az aradi gyermekeket is kiviszik hozzájuk közösen énekelni, imádkozni, de olyan eset is volt,

A kossuthvárosi gyülekezet új imaházát augusztus 13-án, vasárnap avatták fel

hogy futballoztak. Lényeg, hogy ne érezzék magukat elszigetelve, tapasztalják meg és tudják, hogy tartoznak valahova.

Ezen túlmenően, évente 3-4 alkalommal a Vajdaságba utaznak, ahol Pancsova közelében, Hertelendifalván él egy piciny, elszigetelt magyar közösség, lelkipásztor nélkül. Október 4. vasárnapján újra készülnek hozzájuk, igei szolgálattal, de anyagi segítséggel is, a gyermekek táboroztatását is előmozdítják.

Az imaház karbantartását, javítását igyekeznek önerőből ellátni, de az RMDSZ közbenjárására az Aradi Tanácstól szinte évente kapnak bizonyos összegeket, amelyeket mindig önerővel is megtoldják. Nagyon fontos, ösztönző hatású a támogatás, mert az a gyülekezet tagjait is hasonló magatartásra sarkallja.

A lelkipásztor bevallása szerint a baptisták hite nem a magyarkodásban tűnik ki legjobban, de ahol tehetik, maguk is az aradi magyar közösség, illetve annak intézményei mellé állnak, a gyermekeiket anyanyelven tanítatják – fejtette ki beszélgetésünk alkalmával Simon András, az arad-belvárosi magyar baptista gyülekezet lelkipásztor.

Új imaházat avattak Kossuthvárosban

Nt. Sallai Jakab arad-kossuthvárosi baptista lelkipásztor is a közösségépítő, hitméllyítő munkájukról beszélt, amely mellett szórányszolgálatot teljesítenek, közben új imaházat is építettek.

A közösségépítés fontos elemének tartja, hogy más keresztényekhez viszonyítva, ők többször összegyűlnek – vasárnap és hétköznap egyaránt. A gyülekezetet nagyon erősítik a gyermekfoglalkozások, a vasárnap reggelente tartott gyermek-bibliaóra, az ifjúsági csoporttal való külön foglalkozás, a női kör munkája, a sok találkozás alkalmával gyakorolt beszélgetések. Tehát többször találkoznak, kezet fognak, testvéries hangulatban elbeszélgetnek istentisztelet előtt vagy után. Szép időben, vasárnaponként az istentisztelet után tovább maradnak, beszélgetnek, közelebből ismerkednek. Ugyanezt próbálták az imaház építésénél is megvalósítani, aminek nagy részét önkéntes munkával sikerült megvalósítaniuk. Nemcsak építkeztek, de erősítették az egymás közötti kapcsolatokat is. Kerek három évig dolgoztak az imaház építésén, amit többnyire önkéntes munkával, az RMDSZ-tanácsosok által szerzett városi tanácsi támogatással és Isten segédelmével sikerült befejezniük. Ugyanakkor szórányszolgálatot is gyakorolnak a mintegy 35 felnőtt tagot számláló angalkúti gyülekezetben, ahova minden vasárnap, illetve ünnepeken kimennek, de nagyobb ünnepeken megpróbálják behozni őket a kossuthvárosi gyülekezetbe, hogy ezzel is erősítsék a közösségi tudatot.

Angalkúton is épülőben van egy kisebb imaház. A munkálatok a baptista gyülekezet, illetve Szilágy megyei támogatással zajlanak. A közösségépítés erős elemeit képezi az énekar, illetve a zenekar, amelyekben a hívek szívesen szolgálnak.

Simonyifalván az imateremmel ellátott központ falait felhúzták, még idén szeretnék ráépíteni a tetőszerkezetet is

A gyülekezeti alkalmakon igyekeznek minél jobban bevonni a tagokat a személyes gondolataiknak a megosztásába, a bizonyágtételbe, vagyis nem passzív résztvevői, hanem aktív cselekvőivé válnak az istentiszteleteknek – osztotta meg a gyülekezet közösségépítő gyakorlatát lapunkkal nt. Sallai Jakab lelkipásztor.

BALTA JÁNOS

Templomokat őrző közösségek – közösségőrző templomok

FOLYTATÁS A III. OLDALRÓL

1579 novemberében Déva várában hal mártírhalált Dávid Ferenc egyházalapító püspök, akinek nevéhez fűződik az 1568-as tordai országyűlés is, amelyen a világon először hirdetik ki a lelkiismereti és vallásszabadságot. Mindemellett Déván a középkorban nem alakul ki erős unitárius közösség. Tekintettel azonban az egyházalapító püspök emlékére, az 1900-as évek elején az Erdélyi Unitárius Püspökség egy katedráliszerű templom megépítését tervezi a dévai vár tövében. Pákei Lajos a terveket is elkészíti, a világháború azonban elsöpri az unitárius álmodot, amely csupán 2003-ban kerül ismét terítésre. Püspökségi és amerikai támogatással megvásárolnak egy városközponti épületet, melyet délnyugat-erdélyi zarándok- és szórányszolgálatra fejlesztenek. Koppándi Zoltán, akkor még Lupényban szolgáló unitárius lelkész vállalja az új egyházközség fizikai és lelki felépülésével járó munkát, melynek eredményeképp ma már élettel teli szórányszolgálatot rendelkezik a számbelileg is megerősödött dévai unitárius gyülekezet.

Elnéptelenedő templomok

A Hunyad megyei körképben helyet kell még adnunk Zaránd vidékének is, mely ugyan a történelem során gyakran

különálló egységként szerepelt, ma azonban közigazgatási és egyházi szempontból is szerves része a megyének. Jelenleg a legjelentősebb közösség Brádon él. Mintegy 70 körüli református és 150 római katolikus lélek. Utóbbiak körében

jelentősebb a beolvadás, az 1887-ben felszentelt templomot azonban szépen karban tartják, évente két-három alkalommal közösségi rendezvényt is szervez a gyülekezet. A református közösség 1928-ban teljesen újjáépítette a századok során sokszor megrongált templomát. A dévai lelkipásztor minden hónap utolsó vasárnapján tart istentiszteletet, de igyekszik szorosabbá fűzni az itt élők kapcsolatát a dévai gyülekezettel is. Utóbbiak brádi jelenléte igazi öröme az itt élők közösségében. A környékbeli településeken: Kőrösbányán, Kristyoron elnéptelenedtek a templomok. Utóbbi teljesen be is omlott. Nagyon civil támogatással igyekeznek rendbe tenni a 250 éves római katolikus templomot, melynek udvarán, plébániaépületében minden esztendőben dévai cserkészek vernek tanyát. Az Érchegegyéből végigpásztorozható a Maros völgye is. A hajdani népes településeken ma többnyire elárvult templomok magasodnak az ég felé. Branyicskán romosan áll a hajdani uradalmi templom. Marosillyén a református és római katolikus templomok egyaránt elnéptelenedtek. Marosnémetin hosszú évtizedek óta nem hallott istentiszteletet Kuún Géza templomfalba temetett szíve. Kéménd 12. századi szentélyre épült templomát az utóbbi évtizedben sikerült újjáépíteni, a szomszédságban álló nagyrapolti templom azonban már nehezen küzd az idővel. A 2-3 lélekből álló gyülekezetek körében a piski lelkész szolgál, a parókiákon tartva meg az istentiszteleteket. A gyülekezet nélkül maradt templomok az egyházi és alapítványi támogatások prioritáslistájáról is kiszorulnak.

Haróban a 82 lelkes gyülekezet szépen rendben tartja templomát. Az utóbbi vihar során megrongált tető helyreállítása viszont még időbe telhet. Czuhai Miklós Csaba piski lelkész a helyi egyházközségben is igyekszik felpezsdíteni a gyülekezeti

Baba-mama klub a dévai Szent Antal Házban

életet. Az Alpár Ignác tervezte templomot folyamatosan javítják, 2015 őszén a parókiát is felújították. A 97 lelket számláló gyülekezet körében évente több alkalommal kerül sor kisebb közösségi rendezvényre.

Nyugati irányban a Maros mentén elláthatunk Tordosig, hajdani népes református faluba, ahol ma már havonta egyszer tart istentiszteletet Sipos Szabolcs szászvárosi lelkész. A 14 tagú gyülekezet önerőből újította fel a templom tetőszerkezetét, és igyekszik gondot viselni a hajdan szebb időköt megélt épületre. A szászvárosi lelkész jár ki havonta a Tordossal szinte szemközt fekvő Lozsádra is, ahol a 105 lelkes gyülekezet szintén gondját viseli templomának. Szászváros leányegyházainak sorát, s egyben a Hunyad Megyei Egyházközséget Kudzsir zárja, ahol 23 gyülekezeti tagot várnak a helyi imaházba a havonta egyszer tartandó istentiszteletre.

GÁSPAR-BARRA RÉKA

A melléklet megjelenését

BETHLEN GÁBOR
Alap
támogatta.